

NATHACHA APPANAH

DE NACHT IN HET HART

Vertaald uit het Frans door
Nathalie Tabury

Cossee
Amsterdam

De denkbeeldige kamer

Ze zijn niet door en door slecht.

Als je hen zou kunnen uitpersen om er sap van te maken zou dat sap niet volstrekt ondrinkbaar zijn, nee, af en toe zou er onder die venijnige bitterheid ook een zoete nasmaak zitten. Als je hen tussen twee pletwalsen door zou kunnen halen zodat ze in platte blaadjes veranderen zouden die bladeren niet volledig ondoorzichtig en angstaanjagend zijn zoals de diepe zeebodem, nee, er zouden hier en daar transparante delen en fijne nerven zijn die hun een schijn van kwetsbaarheid verlenen. Als je hen tot fijn stof zou kunnen vermalen zou niet al dat stof toxisch zijn, nee, sommige deeltjes zouden in het zonlicht dansen en als je ernaar zou kijken zou je kunnen denken dat het een onschuldig ballet is.

MB is metselaar. Hij is geboren in Algerije, vlak bij een haventje waar boten elke dag bergen sardines komen lossen. De vissen in het net glinsteren in de zon en bewegen als één stuk gesmolten metaal. MB is de jongste van een groot gezin, wat betekent dat al zijn oudere broers en zussen hem beschermen en verwennen. Ze hebben hem verteld dat hij een prachtig jongetje was. Hij had lang, zijde-

zacht haar en een engelengezichtje. Zijn vriendjes waren stikjaloers. MB houdt zielsveel van zijn moeder, een kranige vrouw die hem in de watten legt en hem aanspoort om school serieus te nemen, om goed te gehoorzamen en naar de universiteit te gaan. Ze vertrouwt hem toe dat ze het zelf uitstekend deed op school, maar het maakte niets uit, ze was niet in de juiste tijd of in het juiste land geboren. Ze houdt de oude patriarchale tradities in ere en ondergaat de gevolgen ervan: een gearrangeerd huwelijk, het abrupte einde van haar schooltijd, de geboorte van haar acht kinderen op gezette tijden en een autoritaire, soms gewelddadige en vaak dronken echtgenoot tegenover wie ze zich onderdanig moet opstellen. Ondanks alle liefde en respect voor zijn moeder luistert MB niet naar haar advies en stopt hij op zijn veertiende met school. Misschien wil hij zich bevrijden van het juk van zijn familie, onafhankelijk zijn, zoals zijn oudere broers die al werken. Vlak bij het strand en de haven van zijn geboorteplaats begint hij pinda's, sigaretten en soms sardines te verkopen bij de aanlegsteiger. In die jaren dat hij nog het lichaam van een tiener heeft en er zorgeloos uitziet, heet dat 'je erdoorheen slaan'. MB flirt een beetje met meisjes, maar niets serieus. Op zijn drieëntwintigste laat hij zijn geboorteland achter zich en verhuist hij naar Frankrijk, waar een deel van zijn familie zich al heeft gevestigd. Hij vindt werk als bouwvakker. De dagen zijn lang en zwaar. Hij mengt mortel, hij zaagt hout op maat, hij vervoert materiaal, hij maakt schoon, hij leert een echt vak. Hij volgt bevelen op. Hij is bereid om al die dingen te doen, hij haalt zijn neus niet op voor werk. Doe dit, ga daarheen,

neem dat mee, breng dit terug. Zijn hele lichaam wordt getraind, het wordt sterker, gespierder, geprononceerder, en hij wordt steeds beter in zijn werk. Als hij opklimt tot metselaar is hij trots. Nu kan hij jonge arbeiders laten zien hoe ze moeten voegen, wapening moeten plaatsen en een kleine betonconstructie moeten storten. Hij legt dingen uit, hij snauwt zoals hij zelf is afgesnauwd. Hij blaft: doe dit, ga daarheen, neem dat mee, breng dit terug. Elke zaterdagochtend wordt MB geradbraakt wakker, maar ook tevreden omdat hij de eerste vijf dagen van de week van zonsopgang tot zonsondergang onafgebroken heeft gewerkt, omdat hij iets nuttigs met zijn leven heeft gedaan, omdat hij een vast contract heeft bij een groot bouwbedrijf en de kost verdient zonder iemand iets verschuldigd te zijn. Dat is niet niks, dat gevoel is misschien de reden waarom hij zich eindelijk een man voelt, zoals zijn vader, zoals zijn broers. MB begint kaal te worden en probeert dat te verbergen door zijn haar te millimeteren. Misschien strijkt hij af en toe eens met zijn hand over zijn hoofd, terugdenkend aan het lange haar dat hij als kind had? Hij houdt van mooie, blinkend gepoetste schoenen, nauwsluitende wollen jassen en blitse zonnebrillen, vooral die zogenaamde pilotenbrillen. Hij houdt ervan om te verleiden, om cadeautjes te geven, hij windt vrouwen om zijn vinger, hij is een gladde prater. Als hem wordt gevraagd zichzelf in twee woorden te omschrijven, kiest hij deze: 'onweerstaanbaar' en 'hardwerkend'. Op sommige zaterdagavonden wil MB zich ontspannen. Hij gaat uit, hij drinkt, hij rookt en hij danst. Als je hem zo ziet, vrolijk, vrij en trots, zou je het nooit vermoeden.

RD werkt als chauffeur voor een belangrijk ministerie. Zolang hij zich kan herinneren hebben mensen hem altijd verteld dat hij knap is. Zijn ouders, broers en zussen, neven en nichten, ooms en tantes, zelfs zijn burens. Vooral zijn ogen in de kleur van koffie met melk vallen op, want in dit land waar mensen een bruine huid en donkere ogen hebben hangt schoonheid vaak nauw samen met bleke trekken: een lichte huid, goudbruin haar en bleke ogen. Ze noemen hem de jongen met de 'ogen als glanzende kastanjes' om te benadrukken dat ze niet gewoon kastanjebruin zijn, maar een prachtig, diep kastanjebruin, vol en rijk zoals de grond hier. RD is geboren in een dorp dat door weelderige natuur is omringd. De dikke bladeren van de bomen zitten boordevol sap en de grond is er altijd vruchtbaar. Zijn familie leidt een sober, soms karig bestaan. In zijn tienerjaren groeit hij snel, veel sneller dan andere jongens, alsof hij zich heeft leren voeden met al die complimenten en bewonderende blikken, en al gauw is hij ruim een kop groter dan alle anderen. RD weet dat hij knap is, maar toch is hij niet arrogant of verwaand. Hij heeft een gulle glimlach, hij is beleefd, vriendelijk en zelfs charmant. Alle meisjes zijn stiekem verliefd op hem. Tegenover ouderen gedraagt hij zich respectvol en behulpzaam. Zijn schooltijd loopt van een leien dakje en hij is een van de honderden leerlingen die de middelbare school afronden zonder een echt plan, zonder enige passie. Wanneer hij als chauffeur op het ministerie wordt aangenomen is dat de kans van zijn leven. Hij is voortaan een ambtenaar in dienst van de overheid en er kan hem niets of bijna niets overkomen.

Zijn ouders zijn opgelucht dat hij een baan in de wacht heeft gesleept waarvan anderen alleen maar kunnen dromen: de zekerheid van een ambtenarenfunctie zonder de grijze sleur van een kantooromgeving. RD houdt van zijn werk als chauffeur. Hij brengt de minister en de hoge officieren overal heen en zijn zwarte sedan glimt in het zonlicht van dit land. Het is niet niks om achter het stuur van zulke auto's te zitten, zulke mensen te vervoeren, hun geheime gesprekken op te vangen en de eigenaardigheden en gewoontes van machtige figuren te leren kennen. Het is heel wat voor een boerenzoon als hij dat hij een hoofdknik of een blik kan lezen. Hij is door iedereen geliefd en – het moet gezegd – hij ziet er geweldig uit wanneer hij over de met palmbomen omzoomde wegen van de hoofdstad rijdt, wanneer hij met die krachtige auto plankgas geeft op de snelweg. Hij voert zijn werk uit met de nodige discretie en als zijn familie hem soms enigszins indiscrete vragen stelt over het 'echte leven' van politici, glimlacht hij eens verlegen en twinkelen zijn 'ogen als glanzende kastanjes', maar hij zegt niets, hij geeft geen enkel geheim prijs. Hij is trots op zijn functie en die trots reikt verder dan zijn eigen bescheiden parcours. Soms lijkt het alsof hij ook gloeit van trots om de weg die zijn familie, zijn voorouders en zijn hele sociale klasse hebben afgelegd. Dat is niet niks, het gevoel dat je die erfenis moet beschermen, en zo ziet RD zichzelf als een man die het ver heeft geschopt, die zijn plek heeft gevonden. Als je hem zou vragen zichzelf te beschrijven zou hij zeggen: 'Ik ben een gezinsmens.' Van tijd tot tijd gaat hij 's avonds naar casino's en speelhallen waar hij

vroeger nooit een voet binnen had durven zetten. Het is een klein pleziertje dat hij zichzelf gunt. Hij gokt vanuit de bedrieglijke overtuiging dat hij nooit de controle zal verliezen. Als je hem zo ziet, ontspannen, glimlachend, zou je het nooit vermoeden.

HC is journalist en dichter. Hij is tijdens de Tweede Wereldoorlog geboren, maar op dit Britse eiland ver van het strijdgewoel heeft het niet veel zin om dat feit te vermelden, het is niet bepalend voor zijn karakter en het laat ook geen blijvende indruk achter. In dit gekoloniseerde land leerde hij andere talen dan die van zijn moeder en deed hij het uitstekend op school. Zijn familie is erg vroom, overdreven devoot, je zou hen zelfs pilaarbijters kunnen noemen, maar dat neemt niet weg dat er geheimen zijn: huiselijk geweld en gevoelens die zo krampachtig worden onderdrukt dat ze gaan verzuren. Zijn vader slaat zijn moeder regelmatig en op een dag in zijn tienerjaren had HC er genoeg van. Hij kwam tussenbeide door zich in de armen te werpen van de man voor wie hij angst en ontzag voelde, door hem stevig te omhelzen. Snikkend vroeg hij: 'Waarom vader, waarom toch?' HC weet niet meer wat zijn vader antwoordde, maar hij zegt dat zijn moeder daarna nooit meer slaag kreeg. Zijn zus werd non in een strenge orde en trok zich achter de hoge kloostermuren terug uit de wereld. Ze kreeg een andere naam en wanneer hij het over haar heeft gebruikt hij haar nieuwe naam en niet de naam uit haar kindertijd, uit respect voor het geloof en de geloften van de jonge vrouw. Om haar te zien moet hij een schriftelijk verzoek

indienen bij de moeder-overste van de orde. HC houdt van sport, vooral van boksen en atletiek. Hij leest ontzettend veel, hij is een gulzige lezer met een scherpe, kritische blik. Hij schrijft ook, korte verhalen en gedichten. HC is een vlotte, schrandere spreker. Hij zou een van die jongeren uit de jaren zestig kunnen zijn die urenlang over Marx, Bourdieu, Fanon en Césaire discussiëren en vervolgens de straat op trekken om de onafhankelijkheid op te eisen. Maar er is al iets waardoor hij niet vrolijk en volkomen vrij kan zijn. Een onzichtbare schaduw die hem bedrukt, die blijft zeuren. Hij denkt dat het door zijn moeilijke jeugd komt, zijn soms brute vader of zijn zwijgzame moeder, soms gelooft hij dat de oorzaak bij dit land ligt dat verziekt is door ongelijkheid, hij houdt zichzelf voor dat het de geschiedenis van zijn volk is die op zijn schouders drukt en hij schrijft over de zwarte slaven die boven op de bergen stonden, klaar om in het luchtledige te springen. HC gaat naar het seminarie. Twee kinderen uit hetzelfde gezin die God dienen, dat is voor sommige ouders een eer en een zegen. Een leven vol contemplatie en gebed, met de rug naar de wereld gekeerd: misschien is dat wel wat hij diep vanbinnen wil. Hier zal HC de kalmte en rust vinden die hij nooit heeft gekend, althans, dat denkt hij. Maar deze jongeman met zijn sterke lichaam, originele geest en onstilbare seksuele honger vindt het moeilijk om zijn hele leven aan het evangelie te wijden. Uiteindelijk geeft HC er de brui aan. Hij gaat lesgeven, hij schrijft korte verhalen en poëzie, hij gaat hardlopen, hij bokst, hij wordt atletiekcoach, maatschappelijk werker en uiteindelijk journalist. Sommigen

noemen hem de 'goeroe', de 'mentor'. Jonge journalisten vinden hem 'briljant', 'geweldig'. En toch wordt hij nooit de sterschrijver van de krant, toch zijn het altijd andere dichters die worden bekroond en in Parijs worden uitgegeven. Wanneer zijn atleten winnen staat hij achter de schermen en verdwijnt hij stilletjes op dat moment van pure, uitzinnige vreugde. Op de zeldzame foto's waarop hij te zien is moet je hem goed zoeken. Hij staat meestal in een hoekje, in het tegenlicht, op de achterste rij. Alsof hij het expres doet. HC is niet knap, maar je voelt zijn aanwezigheid als hij in de kamer is. Zijn lichaam is geblokt en gespierd, hij heeft grote platte oren, een neus als een platgeduwde peer, kleine diepliggende ogen en volle lippen. Hij draagt vaak van die hemdjasjes met zakken. Hij staat altijd kaarsrecht en lijkt een eindeloze voorraad aan kennis, gedachten, verzinsels, spijt en meningen te hebben. Er schuilt een oceaan in dat lichaam. HC weet dat hij de boot heeft gemist, maar hij vindt dat een beetje de schuld van andere mensen, van al wie hem van zijn oorspronkelijke pad heeft afgebracht, al wie zijn ideeën heeft gepikt, al wie hem zijn plaats heeft afgepakt. Hij schrijft geen poëzie meer of in ieder geval erg weinig, maar als hij zichzelf zou moeten omschrijven zou hij zeggen: 'Ik ben een dichter.' Het is niet niks om zoiets over jezelf te denken. 's Avonds verdiept hij zich in het leven van de beroemde ontdekkingsreiziger Ibn Battuta, leest hij geleerde boeken over Magellaan en de geschiedenis van de Mascarenen-archipel, en bestudeert hij oude kaarten. HC doorspit het verleden, de eerste vaarroutes van de ontdekkingsreizigers, hij zoekt daar iets,